

УДК 37.048.4(460)

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ІСПАНІЇ

І.В.Кобилянська

Анотація. У статті здійснено аналіз організації профільного навчання в системі освіти Іспанії, представлені його структура, цілі та особливості як виду диференційованого навчання.

Ключові слова: система освіти Іспанії, середня освіта, бакалаврат, зміст освіти, профільне навчання, диференційоване навчання, профільні дисципліни.

Аннотация: в статье осуществлен анализ организации профильного обучения в системе образования Испании, представлены его структура, цели и особенности как вида дифференцированного обучения.

Ключевые слова: система образования Испании, среднее образование, бакалавриат, содержание образования, профильное обучение, дифференцированное обучение, профильные дисциплины.

Summary: The article analyzed the organization of profile-oriented studies in the educational system of Spain, represented by its structure, goals and features as a kind of differentiated learning.

Keywords: educational system of Spain, secondary education, baccalaureate, educational content, profile-oriented studies, differentiated learning, profile-oriented discipline.

Постановка проблеми. Профільне навчання в старшій загальноосвітній школі – це важлива проблема на сучасному етапі розбудови національної системи освіти в Україні. Здійснюється низка освітніх реформ щодо шляхів впровадження профільного навчання в практику, які декларують сучасний характер побудови середньої загальноосвітньої школи на профільних засадах (Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття», Закон України «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція профільного навчання в старшій школі). Названі документи містять нові підходи до організації освіти в старшій школі, яка має функціонувати як профільна. Це сприятиме формуванню у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності, створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів та потреб учнів. Але цей процес відбувається ще повільно, несистематично та недостатньо ефективно, бракує психологічно обґрунтованого науково-методичного забезпечення, необхідного для наближення до умов раціонального професійного вибору та одночасного збереження академічної спрямованості. Тому виникає необхідність у вивченні зарубіжного досвіду організації профільного навчання. Зокрема, на особливу увагу заслуговує досвід Іспанії.

Аналіз наукової літератури та досліджень засвідчує, що окремі аспекти проблеми організації профільної освіти в країнах Західної Європи досліджували такі вітчизняні науковці: Н.М.Лавриченко (Сучасні моделі загальної середньої освіти в європейському вимірі), О.В.Матвієнко (Стратегії розвитку середньої освіти в країнах Європейського Союзу), М.І.Сметанський, Н.Л.Кравець, Л.П.Фаннінгер, Н.І.Костенко (Організація профільного навчання в країнах Західної Європи), Л.В.Кокоріна (Особливості середньої освіти в Іспанії на сучасному етапі). Проте організація профільного навчання в системі освіти Іспанії поки що є недостатньо дослідженою темою.

Мета даної статті – висвітлити та охарактеризувати структуру та особливості профільного навчання в системі освіти Іспанії.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом система освіти Іспанії, так само як і інші країни Європи, стрімко інтегрується в загальноєвропейську. Ця необхідність адаптації до європейських стандартів відчувається у суспільстві загалом і, зокрема, в освітньому просторі країни.

У Рекомендації Ради Європи «Про середню освіту» наголошено, що вирішальна роль відводиться таким питанням: озброєння молоді знаннями, уміннями, прикладними навичками та соціальними позиціями, потрібними їй для розв'язання найважливіших проблем європейського та світового суспільства; підготовка молоді до вищої освіти й навчання протягом усього життя, до мобільності, праці та повсякденного життя в демократичній, багатомовній і мультикультурній Європі [8, с.93].

У цьому контексті кожен має право на доступ до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, безперервної освіти протягом усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

У більшості європейських країн шкільна освіта III-го рівня здійснюється на засадах профільності, хоч би якою вона була за характером – академічною, загальноосвітньою чи професійно-технічною [5, с.6].

Освітній системі Іспанії, як і в більшості європейських країн, а саме: Польщі, Німеччині, Франції, Великобританії, Італії, Португалії, Греції та Румунії притаманна триступенева структурна модель загальної середньої освіти, що передбачає наступність початкової, обов'язкової і старшої шкільної освіти, яка в свою чергу примикає до обов'язкової і функціонує в рамках єдиного навчального закладу – Інституту середньої освіти [5, с.6].

Загальноосвітня система Іспанії стратифікується на певні рівні, що об'єднуються у дві основні сфери – загальна освіта і спеціальна освіта. Загальна освіта на старшому ступені є профільною. Вона поєднує в собі як елективні (гнучкі), так і селективні (жорсткі) форми диференціації; що сприяє розвитку школярів, самореалізації та вибору життєвого шляху.

До загальної освіти відноситься:

- Дошкільне виховання (Educacion Infantil), яке здійснюється за двома циклами – до 3 і з 3 до 6 років у спеціальних навчальних закладах, що називається Коледж (Colegium). Дошкільна освіта (Educacion Infantil) спрямована на фізичний, інтелектуальний, пізнавальний, соціальний і моральний розвиток дитини. Слід зазначити, що такий ступінь освіти не є обов'язковим, проте більшість з батьків віддають своїх дітей на навчання [2].

- Початкова освіта (educacion primaria), з 6 до 12 років – це перший рівень базової освіти, яка є обов'язковою і безкоштовною. Вона містить шість академічних курсів і організована у три цикли: для школярів від 6 до 8 р., від 8 до 10 р. і від 10 до 12 років. Ціль цього етапу навчання: надати всім учням загальну освіту, яка сприятиме набуттю ними базових елементів культури, умінь читання, розмовних, письмових, математичних навиків. Якщо учень не досягає програмної мети, вчителі можуть вжити наступних заходів: зміна методів навчання, корекція організації навчального процесу, або прийняття рішення про навчання учня повторно на тому ж самому циклі [2].

- Середня освіта (educacion secundaria) складається із *середньої обов'язкової* (education secundaria obligatoria) з 12 по 16 років та *необов'язкової освіти* (education secundaria post-obligatoria) з 16 по 18 років, що містить *професійну освіту найнижчого рівня* (programa de iniciasion profesional), *професійну освіту середнього рівня* (formacion profesional de grado medio) і *Бакалаврат* (bachillerato)[4]. Цікавим є той факт, що профільна диференціація змісту освіти в іспанських школах починається в середній школі, особливо на останньому курсі, і закінчується в Бакалавраті – старшій школі Іспанії.

Обов'язкова середня освіта (Educacion Secundaria Obligatoria) також ділиться на цикли: перший цикл – 12-14 років, другий цикл – 14-16 років. Лише з 12 років учні переходять з Коледжа (Colegium) до нового навчального закладу Інституту (Instituto), де навчання здійснюється з елементами профілізації та профільної підготовки, поступово збільшуючи вибір профільних дисциплін до кінця етапу навчання [2]. Кожен з циклів містить по два курси. На перших двох курсах обов'язкової середньої школи учні вивчають крім обов'язкових дисциплін таких, як: природничі науки, соціальні науки, географія, історія, фізичне виховання, мистецтво, іспанська мова і література, математика, музика, перша іноземна мова, – одну вибіркову дисципліну. Згідно з директивними документами це може бути: друга іноземна мова, прикладна технологія і соціальні зміни на першому курсі і наукові методи та соціальні зміни – на другому курсі [1].

Навчальні центри можуть групувати дисципліни в різних варіантах з метою орієнтації вибіркової учнів. Профільна диференціація навчання на другому циклі (14-16 років) має за мету підготувати учнів до подальшого навчання у Бакалавраті або у професійній освіті, і називається курсом для академічної і професійної постоблігаторної (післяобов'язкової) орієнтації. Після закінчення 2 курсу цього етапу навчання учні отримують доповідь шкільної орієнтації, яка слугує довідником для вибору шляхів подальшого навчання. Рішення, які приймають учні, будуть реально впливати на вибір майбутнього навчання. Це є одним із аргументів на користь втілення у навчальний процес ОСО профільних дисциплін, які допоможуть учням у майбутньому [6].

На 3 курсі обов'язкової середньої школи учні вивчають обов'язкові дисципліни, якої: природничі науки, історію і географію, фізичне виховання, громадянство і права людини, іспанська мова та література, математика, перша іноземна мова, технології, і обирають між двома освітніми напрямками: загальний напрямок техніко-професійної орієнтації або загальний напрямок науково-гуманітарної орієнтації [1]. На 4 курсі встановлюються три напрямки навчання: напрям техніко-професійної орієнтації, напрям наукової орієнтації і напрям гуманітарної орієнтації [2].

Учні разом з батьками та за участю відділу орієнтації навчального закладу вільно вибирають найбільш адекватний напрям для 3 і 4 курсу обов'язкової середньої освіти. Передбачається зміна напрямку навчання. Початковий вибір не впливає на майбутнє навчання, мотивоване інтересами учнів. По закінченню кожного з напрямів учні отримують однаковий сертифікат про закінчення обов'язкової середньої школи, що надає їм право як на подальше навчання, так і на трудову діяльність [4].

Крім того, навчальні заклади мають педагогічну і організаційну автономію для здійснення моделі власного функціонування. Вони можуть розвивати і конкретизувати курикулом і адаптувати його до запитів своїх учнів та до специфічних характеристик соціально-культурного оточення, в якому вони перебувають [1].

Моделі автономних загальноосвітніх навчальних закладів станом на 2011 рік

Адреса навчального закладу	Особливості освітньої позиції	Назви спеціальностей	Ступінь
29007962 I.E.S. MARTHN RIVERO DOMICILIO: C/Fernando de los Rios, 1 CP:29400 TELEFONO:952169907	Вільний вибір школярами профільних класів за напрямками електротехніка, електроніка, комп'ютерна техніка, будівельна техніка, інформаційні технології, економіка й адміністрація (управління), управління і фінанси. Скорочення годин, відсутність післяобідніх занять, бінарні уроки з двома вчителями в реальності.	Електронне та автоматичне устаткування. Адміністративне управління. Управління і фінанси. Розвиток інформаційних технологій. Розвиток і застосування проектів у будівництві.	С С В В В
29007998 I.E.S. PEREZ DE GUZMAN DOMICILIO:C/Dolores Ibarri, 3 CP.:29400 TELEFONO:952169919	Школа як міжлюдська цінність, як посередницький комунікативний центр, який виконує свої важливі завдання посередництвом змісту навчання. Готує фахівців для соціальних служб і соціального обслуговування	Соціально-санітарне обслуговування. Дошкільна освіта. Соціальна інтеграція.	С В В
29008671 I.E.S. REYES CATOLICOS DOMICILIO: Avda. Vivar Tullez, s/n. CP:29700 TELEFONO: 951289948	Сприяння загальному процесу «зростання» дітей, батьків і вчителів, схвалення самостійності, інтеграція почуттів і розуму, акцент цілісного психічно-фізично-розумового розвитку.	Діяльність в області фізичної культури. Перукарська діяльність.	С С
29701349 I.E.S. PLAYAMAR DOMICILIO: Ronda Alta Benyamina CP.:29620 TELEFONO: 951293898	Вільний вибір школярами профільних класів за напрямками: машинобудування, електротехніка, комп'ютерна техніка, інформаційні технології та ін. Готують фахівців напрямків електромеханіки автомобілів та мікроінформаційних систем і мережі.	Електромеханіка автомобілів. Мікроінформаційні системи і мережі.	С С
29005916 I.E.S. LA ROSALEDA DOMICILIO: Avda. Luis Buñuel, 8 CP:29011 TELEFONO: 951298410	Школа як міжлюдська цінність, як посередницький комунікативний центр, який виконує свої важливі завдання посередництвом змістом навчання. Готує фахівців за напрямками: управління домашнім господарством, кухонне і сервісне обслуговування у готелях, культура туризму та ін.	Кухарська справа і гастрономія. Торгівля. Виготовлення меблів і столярна справа. Ресторанна справа. Зварювальні роботи. Туристична справа. Готельна справа. Інформаційні і телекомунікаційні системи.	С С С В В С С В

Навчальні центри інформують і орієнтують учнів з метою правильного вибору факультативних дисциплін, що покращить фундаментальні знання для майбутньої навчальної орієнтації або входження в трудове життя [6]. Також в рамках диверсифікації навчальні заклади можуть розвивати такі програми: специфічні індивідуальні плани навчання для успішних учнів; програми посилення вивчення додаткового матеріалу; програми курикулярних диверсифікацій; програми посилення вивчення базових дисциплін (учні, які навчаються за цією програмою, можуть бути звільнені від вивчення вибіркового дисциплін); програми для учнів з високим рівнем інтелектуальних здібностей, що дозволяє закінчення навчання раніше і є адекватним для індивідуального розвитку таких учнів; програми початкової професійної кваліфікації (ППК) [1].

Згідно з директивними документами, втілюються ППК з метою сприяння соціальному, освітньому і трудовому розвитку молоді від 16 років, які не отримали атестат про закінчення ОСО. Цей вік може зменшуватися до 15 років для тих учнів, які не змогли перейти з 2 курсу на 3 курс і повторили двічі цей курс навчання, або які не бажають брати участь у запропонованих напрямках навчання. По завершенні видається сертифікат, який надає право на трудову діяльність [1].

Бакалаврат у Іспанії – це постоблігаторна (післяобов’язкова) освіта, яка надається, зазвичай, після того, як учні отримали обов’язкову середню освіту і мають 16 років. Бакалаврат, що в Іспанії називається старшою школою, є основою профільного навчання, що здійснюється за трьома напрямками: мистецтво, природничі науки і технологія, гуманітарні та соціальні науки. І має характер як академічного, так і професійного спрямування [3]. До бакалаврату можуть бути прийняті особи, які успішно закінчили середню обов’язкову освіту. А також особи, які отримали атестат техніка з відповідної спеціальності після середньої професійної підготовки [4].

Навчальні плани бакалаврату передбачають профільне навчання, розраховане на два роки, та курс університетської підготовки, включаючи обов’язкові загальноосвітні, профільні й вибіркові дисципліни з врахуванням здібностей та інтересів учнів. На першому курсі вивчаються такі загальні дисципліни: іспанська мова і література I, фізична культура, науки для сучасного світу, філософія і громадянство, мова і література автономії, перша іноземна мова I, релігія або її альтернатива [3].

Профільні дисципліни (вибираються 3 з кожного напрямку)

Мистецтво		Природничі науки і технологія		Гуманітарні та соціальні науки	
Образотворче мистецтво, образ і малюнок	Сценічне мистецтво, музика і танці	Природничі науки	Технологія	Гуманітарні науки	Соціальні науки
1.Аудіовізуальна культура. 2.Образотворчий малюнок. 3.Технічний малюнок. 4.Об’ємність.	1.Аудіовізуальна культура. 2.Музикальний аналіз I. 3.Прикладна анатомія. 4.Музична термінологія і практика	1.Біологія і геологія. 2.Фізика і хімія. 3.МатематикаI	1.Математика. 2.Фізика і хімія. 3.Технічний малюнокI. 4.Індустріальна технологія	1.Латинська мова. 2.Старогрецька мова 3.Історія сучасного світу. 4.Методи комунікації	1.Економіка 2.Географія 3.Історія сучасного світу. 4.Прикладна математика до соціальних наук.

На другому курсі вивчаються загальні дисципліни, такі як: історія Іспанії, історія філософії, іспанська мова і література II, мова і література автономії, перша іноземна мова II, релігія або альтернативна дисципліна. І дві дисципліни вибираються за бажанням. Це може бути: друга іноземна мова II, психологія, фізична культура, інформаційні та комунікаційні технології, аудіовізуальні комунікації, або яка-небудь дисципліна напряму [3].

Профільні дисципліни (вибираються 3 з кожного напрямку)

Мистецтво		Природничі науки і технологія			Гуманітарні та соціальні науки			
Образотворче мистецтво, образ і малюнок	Сценічне мистецтво, музика і танці	Природничі науки	Медичні науки	Інженерні науки	Технології	Гуманітарні науки	Соціальні науки, географія, історія	Соціальні науки, управління і адмін.
1.Образотворчий малюнок 2.Технічний малюнок II. 3.Малюнок 4.Історія мистецтва. 5.Техніка графічно образотворчі	1.Музикальний аналіз. 2.Сценічна творчість. 3.Історія музики і танцю.	1.Фізика 2.Математика II. 3.Наука про Землю і оточуюче середовище	1.Біологія 2.Хімія. 3.Математика II.	1.Математика 2.Технічний малюнок 3.Фізика.	1.Технічний малюнок 2.Електротехніка. 3.Механіка 4.Індустртехнологія II.	1.Латинська мова 2.Старогрецька мова II.3.Механіка. 4.Індустр.технологія II.	1.ІсторіяФілософії 2.Географія II.3.Історія мистецтва	1.Економіка підприємства 2.Географія. 3.Прикладна математика до соц. наук II.

експресії								
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--

Для отримання диплома бакалавра необхідно виконати умови навчального плану, скласти позитивно іспити з усіх навчальних дисциплін і скласти загальний іспит бакалаврату. У дипломі, який є єдиним для всіх напрямів, вказується, за яким напрямом здійснено навчання і отримана кваліфікація. Отримавши його, учні мають можливість вступати до професійної освіти вищого ступеня та до вищої освіти взагалі, а також отримання інших видів спеціальної освіти [3].

В межах всієї освітньої діяльності Іспанії паралельно здійснюється *спеціальна освіта*, яка надає такі освітні послуги:

1. Вивчення іноземних мов, що здійснюється в спеціальних філологічних навчальних закладах. Організація навчального процесу за Законом про освіту встановлює такі рівні: базовий, середній і поглиблений. Перший і другий рівні передбачають навчити учнів розмовляти вибраною мовою, розуміти та висловлюватися усно і письмово. Тривалість цього періоду складає п'ять років і він організований у два цикли. Поглиблений рівень має за мету підготувати учнів до роботи перекладачами з професійним володінням іноземними мовами. По завершенні навчання видається відповідний Сертифікат [6,с. 5].

2. Освіта для осіб із спеціальними освітніми потребами – це комплекс адаптаційної підтримки для реалізації учнями свого розвитку, коли їхні потреби не можуть задовольнятися звичайним навчальним закладом. До цієї категорії належать: особи зі специфічними освітніми потребами, учні-імігранти з інших країн та учні з підвищеними інтелектуальними здібностями [6,с.8].

3. Мистецька освіта здійснюється в мистецьких навчальних закладах. Має за мету надати учням якісну мистецьку освіту та гарантувати кваліфікацію майбутніх професіоналів в області музики, танців, театрального й образотворчого мистецтва [6, с.10].

4. Освіта для дорослих має за мету надання всім громадянам можливості навчатися протягом всього життя для набуття, розширення знань та професійного розвитку людини. Така освіта є базовою для полегшення вступу претендентів на навчання різного освітнього рівня; покращання професійної кваліфікації або надання необхідної підготовки для інших професій; розвиток отриманих здібностей та можливостей для участі в соціальному, культурному, політичному й економічному житті країни. Існує денна, вечірня та дистанційна форма навчання. Право на навчання мають особи, які володіють відповідними документами про освіту [6,с.12].

Схематично структура освіти Іспанії відображена на рис. 1.

Рис.1. Структура освіти Іспанії

Висновок. Отже, теоретичними основами організації профільного навчання в системі освіти

Іспанії є концепції неперервного навчання, диференціації та гуманізму, спроби реалізації яких в Іспанії мають велике позитивне значення. Аналіз профільного навчання в системі освіти Іспанії дає підстави дійти наступних висновків:

- сучасна система освіти в Іспанії із диверсифікованим та безперервним навчанням надає можливість кожному здобути освіту різного рівня. Вона включає в себе дошкільну освіту, початкову, середню (яка містить обов'язкову середню освіту, бакалаврат, професійну освіту середнього ступеня), професійну освіту вищого ступеня і вищу освіту (університет), а також спеціальну освіту (до якої належить вивчення іноземних мов, навчання для дорослих, мистецька освіта та навчання для осіб із спеціальними освітніми потребами);

- дидактична методологія обов'язкової та необов'язкової освіти адаптована до характеристик кожного учня і сприяє всебічному розвитку;

- загальна освіта на старшому рівні є профільною, вона виступає ефективним засобом підвищення якості освіти, розвитку школярів, задоволення їхніх освітніх потреб;

- основою профільного навчання в Іспанії є старша школа (бакалаврат), що має за мету підготувати учнів до подальшого навчання у вищих навчальних закладах, а також надає право на трудову діяльність.

- різноманітність профілів і напрямів навчання в старшій школі дозволяє враховувати нахили й здібності практично всіх учнів, а також потреби держави у різних спеціалістах;

- профільна диференціація вводиться лише після того, коли школярі одержать достатню єдину базову освіту й утвердяться в своїх нахилах;

- навчальні заклади володіють необхідними організаційними засобами в межах своєї автономності і забезпечують відповідні зміни в навчальному процесі та індивідуальному підході до учнів із спеціальними освітніми потребами й високими інтелектуальними здібностями.

Література

1. Декрет 231/2007 від 31 липня, яким встановлюється порядок надання відповідної освіти в обов'язковій середній школі Андалусії // Законодавча база про освіту в Андалусії. – Режим доступу: <http://www.adideandalucia.es/normativa.php> (05.05.2011). – Назва з екрану.
2. Загальні Положення про організацію обов'язкової середньої освіти в Андалусії : декрет Упр. освіти Андалусії № 231/2007 від 31 лип. [Електронний ресурс] // Законодавча база про освіту в Андалусії. – Режим доступу: <http://www.adideandalucia.es/normativa.php> (05.05.2011). – Назва з екрану.
3. Загальні Положення про організацію Бакалаврату : Королів. декрет № 1467/2007 від 2 листоп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educacion.es/portada.htm> (05.05.2011). – Назва з екрану.
4. Закон про Університети (12/2001); Закон про систему освіти Іспанії (1990); Закон про участь, розвиток і управління навчальними закладами (1995); Закон про освіту (2/2006); Закон про якість освіти (12/2001); Конституція Іспанії (1978) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mec.es> (05.05. 2011). – Назва з екрану.
5. Лавриченко Н. М. Сучасні моделі загальної середньої освіти в європейському вимірі / Н. М. Лавриченко // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 2. – С. 25-35.
6. Міністерство освіти і культури Іспанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educacion.es/portada.htm> (05.05.2011). – Назва з екрану.
7. Організація профільного навчання в країнах Західної Європи : монографія / М. І. Сметанський, Н. Л. Кравець, Л. П. Фаннінгер, Н. І. Костенко. – Вінниця: ВДПУ, 2008. – 339 с.
8. Червонецький В. В. Основні тенденції розвитку профільного навчання в середніх загальноосвітніх школах Франції / В. В. Червонецький // Освіта Донбасу. – 2009. – № 6. – С. 91-97.
9. Formacion Profesional del Sistema Educativo en Andalucia : oferta prevista 2010/2011. – Junta de Andalucia, 2010. – 144 p.